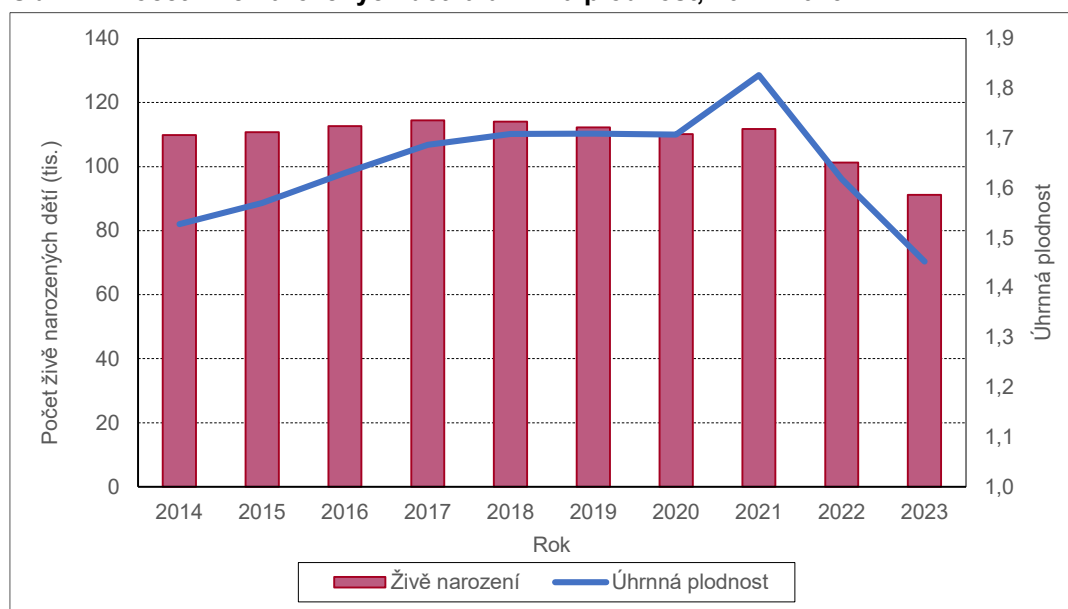

4 Porodnost

Rok 2023 se vyznačoval jak pokračujícím poklesem počtu živě narozených dětí o 10,2 tisíce (na 91,1 tis.), tak i dalším snížením hodnoty úhrnné plodnosti na 1,45 dítěte na jednu ženu. Na snížení intenzity úhrnné plodnosti v posledních dvou letech se podílely obdobnou měrou úhrnné plodnosti prvního i druhého pořadí. Průměrný věk matky při narození dítěte zůstal v roce 2023 stejný jako v předcházejících dvou letech, a to 30,4 let. Meziroční pokles porodnosti se více projevil u dětí živě narozených mimo manželství a jejich podíl na úhrnu všech živě narozených o více jak jeden procentní bod poklesl na 47,1 %.

Prudký pokles počtu živě narozených dětí, který nastal v roce 2022 (o 10,5 tis.), pokračoval i v roce 2023 (o 10,2 tis.). Během roku 2023 se živě narodilo 91 149 dětí, poprvé od roku 2005 méně než 100 tisíc. V horizontu posledních deseti let, to ale nebylo poprvé, kdy se snižoval počet živě narozených dětí, stalo se to již v letech 2018–2020, ovšem výrazně mírněji (obr 4.1). Snižující se počty živě narozených dětí také souvisejí se vstupem populačně slabých ročníků z 90. let minulého století do reprodukčního období.

Obr. 4.1 Počet živě narozených dětí a úhrnná plodnost, 2014–2023

Mezi živě narozenými dětmi převažují chlapci, kterých se v roce 2023 narodilo 46 910, zatímco dívek 44 239. To odpovídalo poměru 106,0 chlapců na 100 dívek. Tento ukazatel (sekundární index maskulinity) se mezi roky 2014 a 2023 pohyboval v rozmezí 104,4 až 106,0 chlapců na 100 dívek a průměrná hodnota za celé období posledních deseti let činila 105,2.

Mrtvě se v roce 2023 narodilo 306 dětí, o 71 méně než v roce 2022. Meziročně nižší byla i míra mrtvorodenosti (podíl mrtvě narozených ze všech narozených dětí), která poklesla na 3,3 %, čímž se vrátila na nejnižší dosaženou úroveň od změny definice živě narozeného dítěte v roce 2012 (zaznamenanou i v letech 2017 a 2018).

Počet porodů meziročně poklesl o více než 10 tisíc na 90 362 v roce 2023, z toho 89 272 (98,8 %) z nich připadalo na jednočetné porody. Zbýlých 1 090 porodů bylo vícečetných – v 1 087 případech se narodila dvojčata, ve 3 případech trojčata. Podíl vícečetných porodů se meziročně mírně snížil na 1,2 % ze 1,3 % dosahovaných v letech 2018–2022.

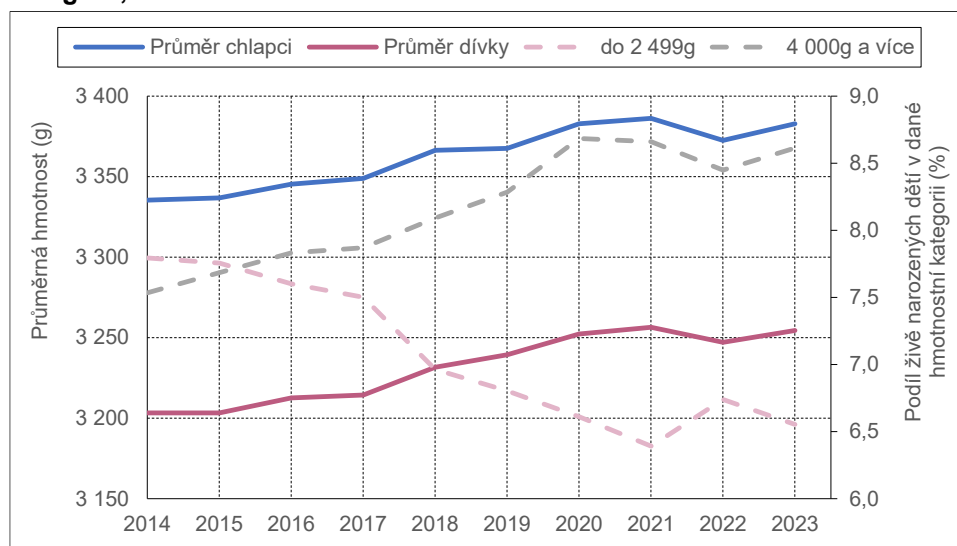
Tab. 4.1 Narození a porody, 2014, 2018–2023

	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Narození celkem	110 252	114 419	112 633	110 631	112 197	101 676	91 455
Živě narození	109 860	114 036	112 231	110 200	111 793	101 299	91 149
v tom: chlápci	56 410	58 256	57 585	56 276	57 179	51 987	46 910
dívky	53 450	55 780	54 646	53 924	54 614	49 312	44 239
Mrtvě narození	392	383	402	431	404	377	306
Mrtvorozenost (%)	3,6	3,3	3,6	3,9	3,6	3,7	3,3
Porody celkem	108 547	112 903	111 166	109 161	110 793	100 403	90 362
v tom: jednočetné	106 853	111 398	109 705	107 696	109 395	99 138	89 272
dvojčat	1 683	1 495	1 455	1 460	1 392	1 257	1 087
trojčat	11	9	6	5	6	8	3
čtyřčat	-	1	-	-	-	-	-
Podíl vícečetných porodů (%)	1,6	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2

Narození podle porodní hmotnosti a délky trvání těhotenství

Průměrná porodní hmotnost živě narozených dětí v roce 2023, u kterých byla porodní váha zjištěna, dosáhla 3 321 g (o 9 gramů více než v předchozím roce) a po poklesu v roce 2022 se téměř vrátila na úroveň z roku 2021 (obr. 4.2). Srovnání průměrné hmotnosti živě narozených dětí na počátku a na konci uplynulého desetiletí ukazuje na její nárůst o 50 g, o 48 g u chlapců a o 51 g u dívek. Průměrná hmotnost živě narozených chlapců v roce 2023 byla 3 383 g (tedy o 10 g více ve srovnání s předchozím rokem), dívky se rodily v průměru s hmotností 3 255 g (tj. v průměru o 7 g více než o rok dříve). Rozdíl v hmotnosti chlapců a dívek byl v letech 2014 až 2023 stabilní, pohyboval se v rozmezí 125 g (v roce 2022) a 135 g (v letech 2013, 2017 a 2018).

Obr. 4.2 Průměrná hmotnost chlapců a dívek a podíl živě narozených dětí podle hmotnostních kategorií, 2014–2023

Struktura živě narozených dětí podle intervalů porodní hmotnosti se v průběhu uplynulé dekády měnila jen mírně. V roce 2023 do nejčetnější váhové kategorie novorozenců 3 000–3 499 g spadalo 38,8 % ze všech živě narozených dětí, ve 29,9 % se jednalo o děti vážící při narození 3 500–3 999 g a 16,1 % připadlo na děti ve váhovém intervalu 2 500–2 999 g. Novorozenců vážících 4 000 g a více bylo 8,6 %, zatímco těch s nízkou porodní hmotností pod 2 500 g 6,6 %. Před deseti lety si byly podíly těchto dvou skupin hmotnostních kategorií bližší – v roce 2014 se 7,8 % dětí narodilo s hmotností do 2 500 g a 7,5 % dětí s porodní hmotností 4 000 g a více. Od roku 2015 se podíl živě narozených dětí s porodní hmotností 4000 g

a více pozvolně zvyšoval a podíl živě narozených s nejnižší hmotností snižoval. V roce 2022 došlo k obrácení trendu, který se obnovil v minulém roce (obr. 4.2).

Porodní hmotnost dítěte úzce souvisí s délkou trvání těhotenství. V posledním desetiletí se nejčastěji děti rodily ve 40. dokončeném týdnu těhotenství (tj. přesná délka těhotenství 40 týdnů + 0 dní až 40 týdnů + 6 dní), a to necelých 30 % (tab. 4.2). Zhruba čtvrtina dětí se narodila ve 39. dokončeném týdnu těhotenství (tj. přesná délka těhotenství 39 + 0 dní až 39 týdnů + 6 dní), mezi 15–17 % ve 41. dokončeném týdnu a mezi 13–15 % ve 38. dokončeném týdnu. Průměrné porodní hmotnosti podle délky trvání těhotenství se v posledních deseti letech příliš neměnily. S prodlužující se délkou těhotenství narůstá i průměrná porodní hmotnost, když dosahuje okolo 2 200 g pro děti živě narozené do 36. dokončeného týdne, přes 2 900 g ve 37. dokončeném týdnu a více než 3 500 g ve 41. dokončeném týdnu.

Tab. 4.2 Podíly živě narozených dětí podle délky trvání těhotenství (%) a průměrná porodní hmotnost (g) živě narozených dětí podle délky trvání těhotenství, 2014, 2018 a 2023

Dokončený týden	Délka trvání (dokončené týdny a dny)	Podíl živě narozených dětí podle délky těhotenství (%)			Průměrná hmotnost (g)		
		2014	2018	2023	2014	2018	2023
-36	do 36+6	7,8	6,9	6,7	2 256	2 251	2 280
37	37+0 až 37+6	5,7	5,6	6,0	2 897	2 895	2 904
38	38+0 až 38+6	13,4	13,5	14,8	3 138	3 154	3 181
39	39+0 až 39+6	24,5	25,0	26,8	3 319	3 340	3 368
40	40+0 až 40+6	29,8	30,0	28,9	3 446	3 473	3 507
41	41+0 až 41+6	15,7	16,1	15,0	3 555	3 586	3 619
42+	42+0 a déle	3,1	2,8	1,9	3 594	3 616	3 627

Pozn.: Pouze ze živě narozených dětí se zjištěnou délkou trvání těhotenství a zjištěnou porodní hmotností.

Předčasný porod je definován jako narození dítěte před 37. dokončeným týdnem těhotenství (tzn. do 36 týdnů a 6 dnů)²². Podíl předčasně narozených dětí v období 2014–2021 poklesl ze 7,8 % na 6,7 %. Po jednorázovém nárůstu v roce 2022 (na 6,9 %) se v následujícím roce vrátil na hodnotu 6,7 % (v úhrnu v roce 2023 šlo o 5 849 dětí). Riziko předčasně narození se mimo jiné liší v závislosti na věku rodičky – vyšší riziko mají velmi mladé ženy (mladší 19 let) nebo naopak ty starší (40 a více let), přičemž věk hraje roli zejména u prvorodíček. V posledních devíti letech se nejvyšší podíl předčasných porodů (mezi 9–11 %) vyskytoval u nejmladších matek ve věku do 19 let a v roce 2023 dosáhl hodnoty 9,7 %. V období 2014–2016 byly podíly předčasně narozených dětí u nejmladších a nejstarších matek obdobné. Od roku 2017 byl jejich výskyt relativně častější u rodiček mladších dvacet let než u žen 40letých a starších, u kterých již nepřesáhl hranici 9 %. U zbývajících věkových skupin podíl mezi roky 2014 a 2023 také klesl a v roce 2023 dosahoval 6–8 %.

Tab. 4.3 Podíly (%) předčasně* narozených dětí podle věku rodičky, 2014–2023

	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
-19	10,2	10,4	10,4	10,0	9,7	10,9	9,7
20–24	7,8	7,5	7,4	7,3	7,0	7,0	6,8
25–29	7,4	6,6	6,6	5,9	6,1	6,7	6,0
30–34	7,3	6,6	6,2	6,2	5,9	6,4	6,3
35–39	8,4	7,1	7,6	6,9	7,0	7,4	7,6
40+	10,8	8,5	8,6	8,2	8,4	8,2	8,2
Celkem	7,8	6,9	6,9	6,7	6,6	6,9	6,7

* Za předčasně narozené je považováno dítě narozené před dokončeným 37. týdnem těhotenství

²² Dle definice Světové zdravotnické organizace viz: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/preterm-birth>.

Narození podle rodinného stavu ženy a pořadí narozeného dítěte

Z pohledu rodinného stavu rodičky dlouhodobě převažují děti narozené vdaným ženám a nejinak tomu bylo i v roce 2023 (tab. 4.4), kdy se vdaným ženám narodila více než polovina (52,9 %) všech živě narozených dětí. V průběhu posledních deseti let nejdříve pokračoval pokles tohoto podílu z 53,3 % v roce 2014 až na historické minimum (51,0 %) v roce 2017, pak do roku 2022 stagnoval mezi 51,5–51,8 % a v roce 2023 podíl dětí narozených v manželství vzrostl na 52,9 %. Poslední pokles počtu narozených dětí se totiž více projevil u mimomanželsky narozených dětí (–12 %) než u těch narozených do manželství (–8 %).

Tab. 4.4 Živě narození podle rodinného stavu matky, 2014 a 2018–2023

Rodinný stav matky	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Svobodná	44 985	49 956	49 137	48 799	49 950	45 091	39 473
Vdaná	58 593	58 698	58 138	56 792	57 590	52 427	48 224
Rozvedená	6 089	5 227	4 818	4 482	4 140	3 678	3 353
Ovdovělá	193	155	138	127	113	103	99
	% ¹⁾						
Svobodná	40,9	43,8	43,8	44,3	44,7	44,5	43,3
Vdaná	53,3	51,5	51,8	51,5	51,5	51,8	52,9
Rozvedená	5,5	4,6	4,3	4,1	3,7	3,6	3,7
Ovdovělá	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

¹⁾ Z důvodu číselného zaokrouhlení jednotlivých podílů věkových skupin na jedno desetinné číslo nemusí součet dávat 100,0 %

Absolutně se v roce 2023 narodilo vdaným ženám 48 224 dětí, ženám svobodným 39 473 dětí (43,3 %), matku s rodinným stavem rozvedená mělo 3 353 dětí (3,7 %) a se stavem ovdovělá 99 dětí (0,1 %).

Uplynulé desetiletí se vyznačovalo oslabením váhy podílu dětí narozených rozvedeným ženám, které doprovázelo i snížení počtu rozvedených žen v reprodukčním věku. Pro období 2014–2017 bylo charakteristické sblížování podílu dětí narozených svobodným²³ a vdaným rodičkám, v roce 2014 činil rozdíl více než 12 p. b a oproti tomu v roce 2017 dosahoval již jen bezmála 7 p. b. Pak do roku 2022 stagnoval mezi necelými 7 až 8 p. b. a v roce 2023 se navýšil na téměř 10 p. b. V období rostoucích počtů živě narozených dětí v letech 2014–2017 nejprve vzrostly počty narozených u svobodných matek a později u vdaných matek. S obdobným časováním reagovaly matky také v období mírného poklesu počtu narozených 2018–2020 (tj. nejdříve snížení u svobodných matek, později u vdaných). Jednorázový nárůst porodnosti v roce 2021 se objevil jak u svobodných, tak i vdaných matek. Pokles počtu živě narozených započatý v roce 2022 se nejdříve projevil poměrně rovnoměrně mezi svobodnými a vdanými matkami (46 % poklesu tvořily živě narození svobodným matkám a 49 % vdaným), kdežto v roce 2023 více zasáhl děti rozené svobodnými matkami, když se na poklesu podílely z více než poloviny.

Struktura živě narozených dětí podle pořadí narození byla v posledních deseti letech relativně stabilní (tab. 4.5). Prvorozené děti představovaly 46,3 % (v letech 2022 a 2023) až 48,7 % (v letech 2016–2017) všech živě narozených dětí, děti narozené jako druhé se podílely na úhrnu všech dětí z 36,6 % (v roce 2017) až 39,1 % (v roce 2023) a živě narozené děti třetího a vyššího pořadí tvořily 14,6 % (v letech 2016, 2019, 2021 a 2023) až 15,1 % (v letech 2014 a 2022) z celku. Meziročně došlo v roce 2023 k poklesu absolutního počtu živě narozených dětí všech pořadí (o jednu desetinu u prvorozených, o 9 % druhorozených a u dětí vyšších pořadí o 13 %) oproti tomu v prvním roce poklesu počtu živě narozených (v roce 2022) se snížili počty narozených v prvním i druhém pořadí o 10 % a u dětí vyšších pořadí o 6 %.

Struktura dětí podle pořadí se liší podle toho, zda se narodily v manželství či mimo něj. Z celkového počtu živě narozených v manželství jich v roce 2023 bylo 39,1 % prvního pořadí, 45,2 % druhého pořadí a 15,7 % třetího a vyššího pořadí. Zatímco u dětí narozených v manželství tak převažují děti druhého pořadí, u dětí narozených mimo manželství připadá nejvyšší podíl na děti prvního pořadí – 54,3 % v roce 2023. Děti

²³ Ovšem u svobodných matek ovšem nejsme schopni rozlišit, zda se jedná o matky samoživitelky nebo o matky v nesezdaném soužití.

druhého pořadí se mimo manželství narodilo výrazně méně, a to 32,3 %, a třetího a vyššího pořadí 13,5 % (tab. 4.5). Tato rozdělení se v čase částečně proměnilo vlivem struktury úbytku počtu narozených, který započal v roce 2022. U narozených mimo manželství se z více než 60 % v obou letech snížení týkalo dětí narozených v prvním pořadí, kdežto u dětí narozených vdaným matkám největší úbytky připadaly na druhorozené, i když v roce 2023 již nepředstavovaly nadpoloviční podíl. V roce 2023 se u dětí narozených v manželství projevil významný pokles i u dětí narozených ve třetím a vyšším pořadí, které se podílely téměř jednou třetinou na celkovém poklesu počtu živě narozených u vdaných žen.

Obr. 4.3 Živě narození podle pořadí a rodinného stavu matky, 2014–2023

Uvedené rozdíly se odráží také v hodnotách podílu dětí narozených mimo manželství podle pořadí. Tradičně nejvyšší je u prvorozených dětí, kde od roku 2010 převyšuje jednu polovinu. Vývoj podílu prvorozených dětí narozených mimo manželství kopíruje vývoj celkového podílu (stejně jako v případě druhorozených). Do roku 2017 vzrostl na hodnotu 58,6 %, v letech 2018–2022 kolísal mezi hodnotami 57,3–58,5 % a v roce 2023 poklesl na 55,3 %. Od vývoje celkového podílu se odlišuje podíl dětí narozených mimo manželství ve třetím a vyšším pořadí, který od roku 2022 vzrůstá a v roce 2023 dosáhl 43,4 %, který představuje jeho nejvyšší hodnotu nejen v posledních deseti letech.

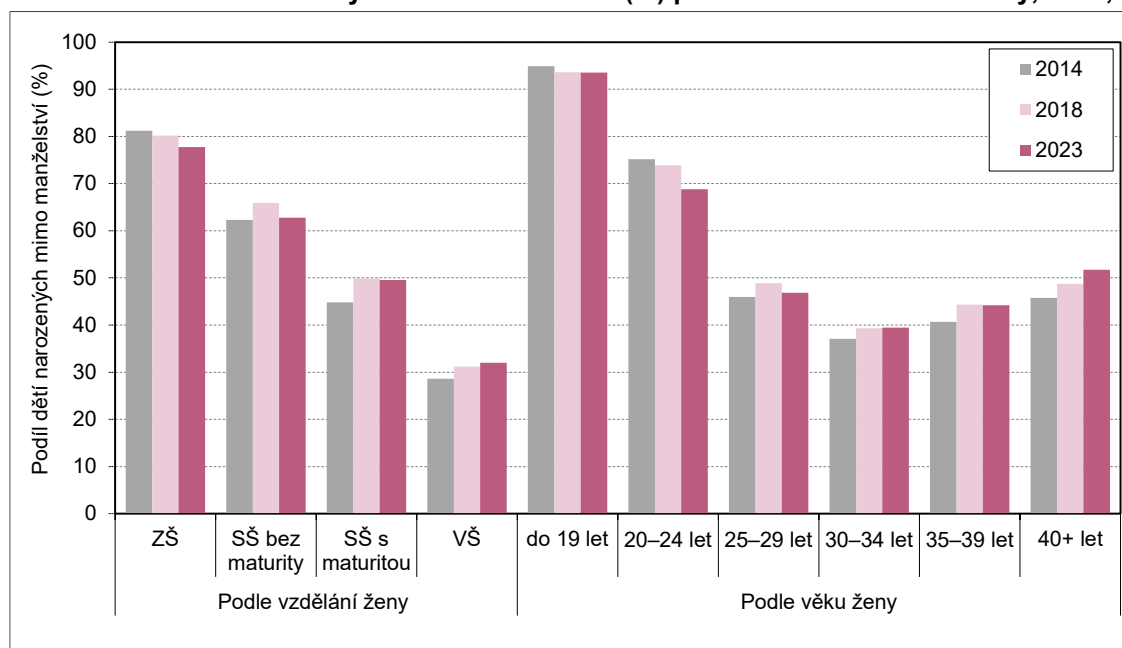
Tab. 4.5 Živě narození podle pořadí a legitimacy, 2014 a 2018–2023

	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Děti 1. pořadí celkem	52 106	54 755	53 647	52 414	51 900	46 905	42 165
z toho v manželství	22 243	23 032	22 890	21 964	21 531	19 910	18 864
mimo manželství	29 863	31 723	30 757	30 450	30 369	26 995	23 301
Podíl dětí narozených mimo manželství (%)	57,3	57,9	57,3	58,1	58,5	57,6	55,3
Děti 2. pořadí celkem	41 196	42 462	42 173	41 432	43 623	39 130	35 658
z toho v manželství	26 515	25 905	25 653	25 326	26 322	23 585	21 811
mimo manželství	14 681	16 557	16 520	16 106	17 301	15 545	13 847
Podíl dětí narozených mimo manželství (%)	35,6	39,0	39,2	38,9	39,7	39,7	38,8
Děti 3. a vyššího pořadí celkem	16 558	16 819	16 411	16 354	16 270	15 264	13 326
z toho v manželství	9 835	9 761	9 595	9 502	9 737	8 932	7 549
mimo manželství	6 723	7 058	6 816	6 852	6 533	6 332	5 777
Podíl dětí narozených mimo manželství (%)	40,6	42,0	41,5	41,9	40,2	41,5	43,4

Podíl dětí narozených mimo manželství je významně ovlivněn mimo jiné faktorem nejvyššího dokončeného vzdělání ženy. Úrovní vzdělání je podíl dětí narozených mimo manželství nepřímo úměrný – čím vyšší

úroveň dosaženého vzdělání ženy, tím nižší zastoupení nevdaných žen mezi rodičkami dané vzdělanostní kategorie. V roce 2023 dosahoval podíl dětí narozených mimo manželství u vysokoškolsky vzdělaných žen 32,0 %, u žen se středním vzděláním s maturitou 49,6 %, bez maturity 62,8 % a u žen s pouze základním vzděláním 77,7 %. Ve srovnání s rokem 2014 došlo ke zvýšení podílu mimomanželsky narozených dětí u všech vzdělanostních kategorií s výjimkou žen se základním vzděláním (pokles o 3 p. b.). Podíl dětí narozených mimo manželství v této vzdělanostní skupině žen klesá již třetím rokem v řadě. Naopak relativně nejvíce, zhruba o desetinu, se zvýšilo zastoupení dětí narozených mimo manželství u žen s vysokoškolským vzděláním (na 32,0 % v roce 2023) a u žen se středním vzděláním s maturitou (na 49,6 % v roce 2023). U žen se středním vzděláním bez maturity byl nárůst váhy mimomanželských dětí mezi roky 2014 a 2023 minimální (o necelý 1 p. b.), navíc stejně jako u skupiny žen se základním vzděláním jejich podíl od roku 2021 klesá.

Obr. 4.4 Podíl živě narozených mimo manželství (%) podle vzdělání a věku matky, 2014, 2018 a 2023

Dalším významným faktorem diference podílu dětí narozených mimo manželství je věk matky (obr. 4.4). U nejmladších rodiček do 19 let je podíl dětí narozených mimo manželství zdaleka nejvyšší. Ve všech letech uplynulého desetiletí přesahoval hranici 90 %, nejvyšší byl v roce 2021, kdy dosáhl 96,7 %. Výrazně nadprůměrný ve srovnání s ostatními věkovými skupinami byl i u matek ve věku 20–24 let. V letech 2014–2021 se pohyboval okolo tří čtvrtin a od roku 2022 se mírně snižoval na 68,8 % v roce 2023. Poslední věkovou skupinou, kde tento podíl dosáhl více než poloviny, jsou od roku 2022 40ti leté a starší matky. Věkovou skupinou s nejnižším podílem, který se v posledních osmi letech pohyboval kolem dvou pětin, je dlouhodobě věková skupina 30–34 let.

Úhrnná plodnost a míry plodnosti podle věku ženy

Mezi lety 2014 a 2023 se v Česku významně měnila úroveň plodnosti. Zatímco v letech 2014–2018 vrcholilo období růstu úhrnné plodnosti, v následujících dvou letech plodnost stagnovala na hodnotě 1,71 dítěte na jednu ženu. Poté se v roce 2021 dočasně zvýšila na 1,83 a v posledních dvou letech naopak výrazně (o 11 %, resp. 10 %) klesala (tab. 4.6). Výše změny v letech 2021 a 2022 byla umocněna změnami v počtu žen v reprodukčním věku²⁴. Úhrnná plodnost v roce 2023 dosáhla 1,45 dítěte na jednu ženu, což představovalo o jednu pětinu nižší úroveň plodnosti než v roce 2021 a odpovídalo intenzitě plodnosti v roce 2012. Obdobně

²⁴ V roce 2021 proběhlo sčítání lidu, domů a bytů, které provedlo korekci v počtu obyvatel. U žen v reprodukčním věku (15–49 let) došlo oproti roku 2020 meziročně k poklesu o 83 tisíc žen, což částečně podpořilo zvýšení hodnoty ukazatele. V roce 2022 zasáhla Česko migrační vlna uprchlíků z Ukrajiny, která zahrnovala především ženy v produktivním věku a děti, což naopak mírně přispělo k poklesu úrovně plodnosti.

se v posledních deseti letech vyvíjela i čistá míra reprodukce²⁵. Ta mezi roky 2014 a 2018 vrostla z hodnoty 0,74 na hodnotu 0,83, na které se držela do roku 2020, v roce 2021 se skokově zvýšila na 0,89, ze které během dvou let spadla na úroveň 0,70 narozené dívky jedné ženě v roce 2023.

Dvě třetiny celkové plodnosti připadá na ženy ve věku 25–34 let a na zbývající jedné třetině plodnosti se společně podílí ženy do 25 let věku a ve věku 35 let a více. V celém posledním desetiletí byla v rámci pětiletých věkových skupin nejvyšší intenzita plodnosti 30–34letých žen, která však jen mírně převyšovala úroveň plodnosti žen ve věku 25–29 let. V roce 2023 připadlo v průměru na tisíc žen ve věku 30–34 let 95 živě narozených dětí a na tisíc žen ve věku 25–29 let téměř také 95 narozených. Vzájemně poměrně blízké si byly i míry plodnosti ve skupinách žen 20–24letých a 35–39letých. V letech 2015–2017 byla mírně vyšší plodnost ve věku 20–24 let, oproti tomu v roce 2014 a od roku 2018 se vyšší hodnota plodnosti přenesla do věkové skupiny 35–39letých. V posledních třech letech se rozdíl mezi oběma věkovými skupinami mírně zvýšil (činil 8–11 dětí na tisíc žen). Obdobná situace se týkala i měr plodnosti na obou krajích věkového spektra rodiček, když až do roku 2018 (včetně) měly vyšší plodnost dívky 15–19leté než ženy 40–44leté, v roce 2019 se úroveň plodnosti těchto dvou skupin žen vyrovnala a od roku 2020 převyšovala plodnost starších žen plodnost náctiletých dívek.

Tab. 4.6 Ukazatele plodnosti, 2014 a 2018–2023

	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Úhrnná plodnost*	1,53	1,71	1,71	1,71	1,83	1,62	1,45
Čistá míra reprodukce**	0,74	0,83	0,83	0,83	0,89	0,78	0,70
Míry plodnosti*** podle věku žen							
15–19	11,9	10,8	9,9	9,3	8,1	7,2	6,2
20–24	43,0	51,3	49,7	49,7	47,6	42,7	37,7
25–29	95,6	105,4	107,9	108,8	117,6	105,0	94,7
30–34	104,4	112,6	111,4	110,4	122,5	106,2	95,4
35–39	43,2	51,6	52,5	53,3	58,7	51,5	45,9
40–44	7,4	9,8	9,9	10,2	10,9	10,7	9,7
45–49	0,4	0,7	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8
Průměrný věk žen při narození dítěte	29,9	30,1	30,2	30,2	30,4	30,4	30,4

* Průměrný počet živě narozených dětí jedné ženě reprodukčního věku (15–49 let) za předpokladu zachování měr plodnosti daného roku po celé reprodukční období ženy.

** Průměrný počet živě narozených dívek jedné ženě reprodukčního věku (15–49 let), které by se při úrovni plodnosti a úmrtnosti daného roku dožily věku svých matek při porodu.

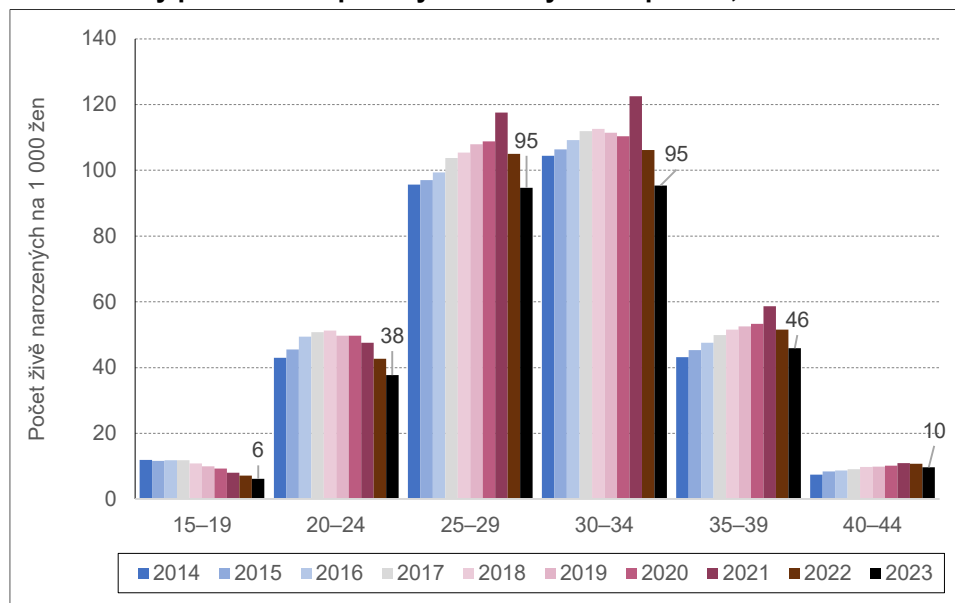
*** Poměr počtu živě narozených dětí ženám daného věku a počtu žen v daném věku, vyjádřeno na tisíc žen středního stavu.

Srovnání měr plodnosti pro pětileté věkové skupiny žen reprodukčního věku v čase ukazuje, že v období výrazných změn v úrovni plodnosti, tj. v posledních třech letech, se největším nositelem změn staly ženy věkové skupiny 25–29 let a 30–34 let, kde je plodnost nejvyšší, a to ať už se jednalo o rok 2021 charakterizovaný růstem úhrnné plodnosti (růst ze 109 ‰ na 118 ‰, resp. ze 110 ‰ na 123 ‰) nebo o roky 2022–2023 s poklesem intenzity úhrnné plodnosti (pokles ze 118 ‰ na 94,7 ‰, resp. ze 123 ‰ na 95,4 ‰). V roce 2021 vzrostly míry plodnosti ve věkových skupinách od 25 let výše a relativně nejvíce také ve věku 30–34 let (o více než desetinu), oproti tomu v mladších věkových skupinách se naopak snížily. V roce 2022 měly míry plodnosti sestupnou tendenci ve všech věkových skupinách, relativně nejvýraznější ve věkových skupinách mezi 30. a 40. rokem věku (s poklesem o 12–13 %), ale nemalým i ve věkových skupinách 25–29 let a 40–44 let (o 10–11 %). V roce 2023 se u věkových skupin mezi 25. a 40. rokem věku propad měr plodnosti trochu zpomalil (meziročně se snížily o dalších 9–11 %), zatímco u zbylých věkových skupin mimo nejstarší matky (45–49 let) došlo naopak k ještě mírně hlubšímu poklesu plodnosti než o rok dříve.

²⁵ Čistá míra reprodukce vyjadřuje průměrný počet dívek narozených jedné ženě, které se při zachování měr plodnosti a úmrtnosti daného roku dožijí věku své matky při porodu. Úroveň 1,0 přitom znamená, že je zajištěna alespoň prostá reprodukce populace. Hodnoty 1,0 nebo vyšší bylo naposledy dosaženo v roce 1979 (1,08).

Ve srovnání s tím v předcházejícím období 2014–2020 byly meziroční změny pozvolnější a týkaly se více věkových skupin. Relativně nejvíce, když se opominou krajní věkové skupiny do 19 let a nad 40 let, v období 2014–2020 vzrostla plodnost ve věkové skupině 35–39 let o necelou jednu čtvrtinu, dále pak ve věku 20–24 a 25–29 let (o 16 %, resp. 14 %). Ve věkové skupině 30–34 let intenzita plodnosti vzrostla pouze o necelých 6 %, protože v letech 2019–2020 již začala klesat.

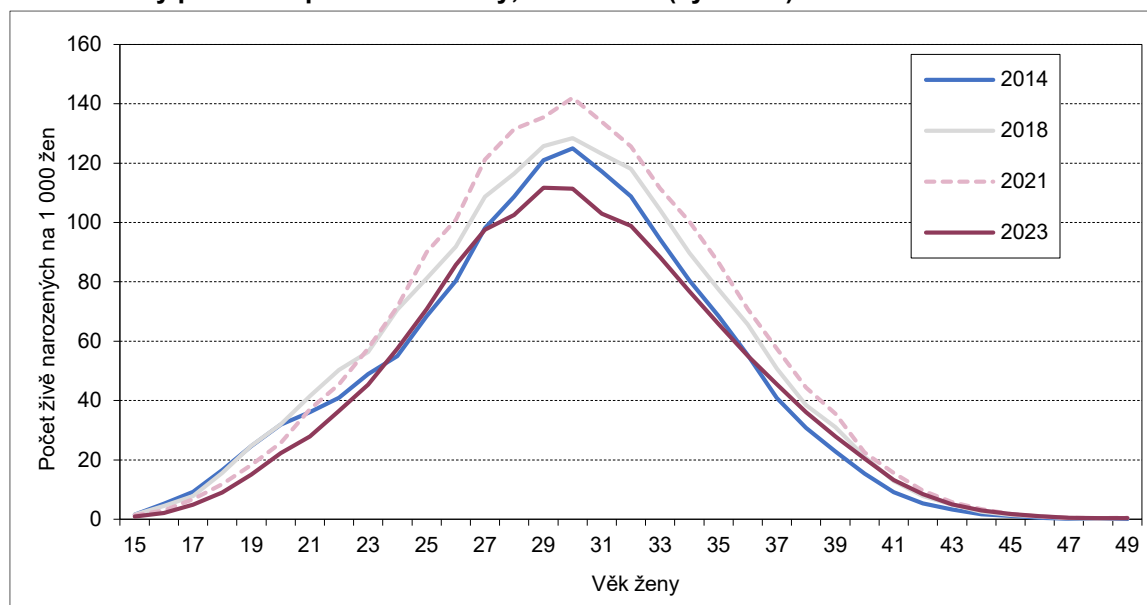
Obr. 4.5 Míry plodnosti* v pětiletých věkových skupinách, 2014–2023

* Míra plodnosti ve věkové skupině je vypočtena jako poměr celkového počtu živě narozených dětí ženám daného věku a celkového počtu žen v daném věku (na tisíc žen).

Z pohledu jednoletých měr plodnosti příslušela nejvyšší intenzita plodnosti ženám ve věku 29 (roky 2020, 2022, 2023) či 30 let (roky 2014–2019 a 2021). V letech 2014–2020 a 2022 dosahovala hodnoty 124–127 dětí na tisíc žen, v roce 2021 dokonce 142, zatímco v roce 2023 poklesla na necelých 112 dětí na tisíc žen. Ve srovnání s rokem 2014 zůstala intenzita plodnosti v roce 2023 vyšší ve věcích 24–26 let a 37 a více let. V ostatních věcích poklesla, relativně nejvíce u matek mladších 21 let (o jednu třetinu až polovinu).

Obr. 4.6 Míry plodnosti podle věku ženy, 2014–2023 (výběr let)

Průměrné stáří rodiček se v posledních deseti letech stabilizovalo a průměrný věk matek při porodu se zvyšoval velmi pozvolně. V posledních třech letech se drží na hodnotě 30,4 let. Celkově mezi roky 2014 a 2023 narostl o půl roku.

Průměrný věk otce při narození dítěte²⁶ se v období 2014–2023 zásadně neměnil a zůstával na úrovni 33,5–33,6 roku. Nejčtenější věkovou skupinou otců narozených dětí byla po celých deset let skupina otců ve věku 30–34 let, aktuálně s více než třetinovým podílem. Druhou nejčastější věkovou kategorií otců byli otcové ve věku 35–39 let, jejichž podíl se pohyboval okolo jedné čtvrtiny. Zhruba pětinu tvořili otcové ve věku 25–29 let a desetinu pak otcové 40–44letí. Podíl otců 45letých a starších postupně v průběhu poslední dekády rostl, a to ze 4,0 % v roce 2014 na 5,9 % v roce 2023. Od roku 2019 převyšoval podíl dětí narozených 45letým a starším otcům podíl dětí narozeným otcům ve věku 20–24 let. Ten se mezi roky 2014 a 2023 mírně snížil z 5,3 % na 4,3 %. Podíl dětí narozených otcům mladších 20 let se v minulém desetiletí udržoval na nízké úrovni 0,3–0,4 %.

Tab. 4.7 Průměrný věk otce při narození dítěte, průměrný věkový rozdíl rodičů a podíly živě narozených podle věkového rozdílu rodičů, 2014 a 2018–2023

	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Průměrný věk otce ¹⁾	33,6	33,5	33,5	33,5	33,6	33,6	33,6
Průměrný věkový rozdíl mezi rodiči	4,3	4,3	4,3	4,2	4,2	4,2	4,2
Podíl živě narozených podle věku rodičů (%) ²⁾							
Otec mladší	18,3	18,8	19,2	19,0	19,1	18,8	18,9
Stejně staří rodiče	10,2	10,5	10,6	10,8	10,9	10,8	11,0
Otec starší	71,4	70,7	70,2	70,2	70,0	70,4	70,0

¹⁾ Vypočítaný z rozložení specifických měr (očistěn od vlivu změn věkového složení).

²⁾ Pouze ze živě narozených dětí s uvedeným otcem.

Zhruba desetina rodičů byla při narození jejich potomka stejně stará, u 70 % narozených byl otec starší než matka a necelá jedna pětina dětí měla otce mladšího než matku (tab. 4.7). Průměrný věkový rozdíl mezi matkou a otcem mírně přesahoval čtyři roky ve prospěch otce. V období 2014–2023 byl nejvyšší věkový rozdíl ve prospěch ženy – 25 let – zaznamenán v roce 2018 a ve prospěch muže dosahoval až 55 let v roce 2017.

Plodnost žen podle pořadí narozeného dítěte

Z pohledu úhrnné plodnosti podle pořadí se rok 2023 odlišuje od roku 2014 především úrovní plodnosti v prvním pořadí (0,70 dítěte na jednu ženu), která byla o 0,06 nižší než v roce 2014. Úroveň plodnosti zbývajících pořadí si byla v obou letech poměrně blízká a v desetiletém horizontu lišila o jednu setinu (na 0,55 druhé pořadí a na 0,20 třetí pořadí). Růst intenzity plodnosti v období 2014–2017 určovala úroveň plodnosti prvního pořadí, která vzrostla z hodnoty 0,76 na 0,86 (tab. 4.8), zatímco úhrnná plodnost druhého pořadí rostla pomaleji (z 0,56 na 0,60). V roce 2018 a 2021 naproti tomu měla na zvýšení celkové úhrnné plodnosti největší podíl plodnost druhého pořadí. V roce 2018 u druhého pořadí k růstu o dvě setiny a u ostatních pořadí úhrnná plodnost stagnovala. V případě roku 2021 meziroční růst úhrnné plodnosti druhého pořadí činil sedm setin a zvýšil tento ukazatel na 0,69 dítěte na jednu ženu, u prvního pořadí se zvýšil o tři setiny na hodnotu 0,88 a o jednu setinu u třetího a vyššího pořadí na 0,25. V následujících dvou letech (2022 a 2023) pokles intenzity plodnosti zasáhl první i druhé pořadí obdobnou silou (první pořadí pokleslo o 0,18 a druhé pořadí o 0,14 dítěte na jednu ženu). Snížení úrovně plodnosti třetího a vyššího pořadí z absolutního pohledu dosáhlo jen 0,05 dítěte, ale relativně se vyrovnalo míře poklesu u předchozích pořadích, také pokleslo o jednu pětinu.

²⁶ Počítaný stejně jako průměrný věk matky z rozložení věkově specifických měr (počet živě narozených v daném věku otce ke střednímu stavu mužů v daném věku). Tato metoda je očistěna od vlivu velikosti kohorty.

Z pohledu pětiletých věkových skupin (tab. 4.8) je plodnost prvního pořadí nejvyšší u žen ve věkové skupině 25–29 let, u ostatních pořadí pak ve skupině 30–34 let, a tato situace se po celé poslední desetiletí neměnila. Změnily se však výše dosahovaných měr plodnosti podle pořadí v těchto věkových skupinách, Maximální hodnoty věkově specifických měr plodnosti se v roce 2023 dostaly pod úroveň z roku 2014 jak u prvního, tak i u druhého a třetího a vyššího pořadí.

Tab. 4.8 Ukazatele plodnosti podle pořadí dítěte a věku ženy, 2014–2023

Ukazatel, pořadí	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Úhrnná plodnost: 1. pořadí	0,76	0,86	0,85	0,85	0,88	0,78	0,70
2. pořadí	0,56	0,62	0,62	0,62	0,69	0,61	0,55
3.+ pořadí	0,21	0,23	0,23	0,24	0,25	0,23	0,20
Průměrný věk matek při narození dítěte: 1. pořadí	28,1	28,4	28,5	28,5	28,8	28,8	28,9
2. pořadí	31,1	31,3	31,3	31,3	31,4	31,4	31,4
3.+ pořadí	33,3	33,4	33,4	33,3	33,4	33,4	33,2
Pořadí, věk	Míry plodnosti v pětiletých věkových skupinách (na 1 000 žen)						
1. pořadí: 15–19	10,1	9,1	8,2	7,7	6,7	5,9	5,1
20–24	29,6	35,4	34,1	34,2	32,4	28,8	25,5
25–29	57,6	64,4	65,6	65,3	69,2	60,8	54,2
30–34	42,2	46,2	45,5	45,3	49,3	42,8	38,2
35–39	10,6	14,1	14,7	15,1	16,6	15,0	13,7
40–44	1,4	2,1	2,3	2,3	2,6	2,8	2,7
45–49	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3
2. pořadí: 15–19	1,6	1,5	1,6	1,3	1,2	1,1	0,9
20–24	10,1	11,9	11,8	11,8	11,6	10,6	9,4
25–29	30,4	32,8	34,2	34,8	39,5	35,3	32,5
30–34	47,8	51,2	50,9	49,9	56,8	48,7	43,9
35–39	19,2	22,8	23,0	23,5	26,2	22,6	20,5
40–44	2,3	3,3	3,4	3,5	3,9	3,6	3,4
45–49	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
3.+ pořadí: 15–19	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
20–24	3,3	3,9	3,8	3,7	3,6	3,3	2,8
25–29	7,6	8,2	8,2	8,8	8,9	8,9	8,0
30–34	14,4	15,1	15,0	15,1	16,5	14,7	13,3
35–39	13,4	14,7	14,8	14,8	15,8	13,9	11,6
40–44	3,7	4,3	4,2	4,3	4,4	4,3	3,6
45–49	0,2	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3

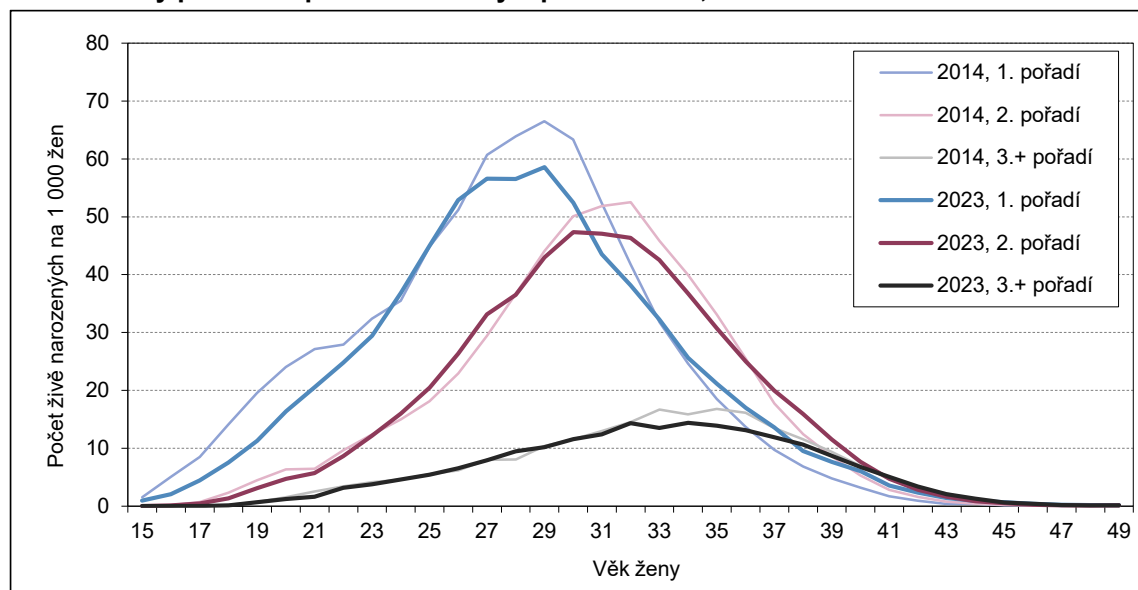
Pozn.: Barevně označeny nejvyšší míry plodnosti pro dané pořadí v daném roce.

V jednoletém věkovém detailu (obr. 4.7) byla v celé uplynulé dekádě míra plodnosti prvního pořadí maximální u žen ve věku 28 nebo 29 let (v roce 2023 šlo o 59 prvorozenných dětí na tisíc žen ve věku 29 let) s jedinou výjimkou roku 2020, kdy maximum připadlo již na ženy 27leté. Srovnání měr plodnosti podle věku mezi rokem 2014 a 2023 ukazuje snížení měr plodnosti u prvorodiček mladších 24 let a ve věku 27–32 let. Matky starší 32 let si i přes celkový pokles plodnosti v posledních dvou letech udržely v roce 2023 vyšší míry plodnosti než v roce 2014. Nejvyšší úroveň plodnosti druhého pořadí byla zaznamenávána ve věku 31 nebo 32 let kromě roku 2023, kdy se objevila již ve 30 letech (47 %), u třetího či vyššího pořadí pak ve věku 34 nebo 35 let (v roce 2023 14 ‰ u 34letých). Obdobně jako u prvního pořadí se i u druhého pořadí snížila mezi lety 2014 a 2023 plodnost matek mladších 24 let a pak ve věku 28–36 let. Nad úrovní plodnosti z roku 2014 se udržela plodnost druhorodiček ve věku 24–27 let a u 37letých a starších žen. U třetího pořadí pokles intenzity plodnosti zasáhl širší věkové spektrum matek než u nižších pořadí, ale se slabší intenzitou.

Průměrný věk žen při narození dítěte (tab. 4.8) mezi roky 2014 a 2023 absolutně i relativně nejvíce vzrostl u prvorodiček, a to o 0,8 roku z 28,1 na 28,9 let. Průměrný věk matek-druhorodiček se ve stejném období pozvolna zvyšoval z 31,1 na 31,4 let, zatímco průměrný věk matek při narození dítěte třetího a vyššího pořadí mezi roky 2014 a 2022 stagnoval na úrovni 33,3–33,4 let a v posledním roce poklesl na 33,2 let.

Obr. 4.7 Míry plodnosti podle věku ženy a pořadí dítěte, 2014 a 2023

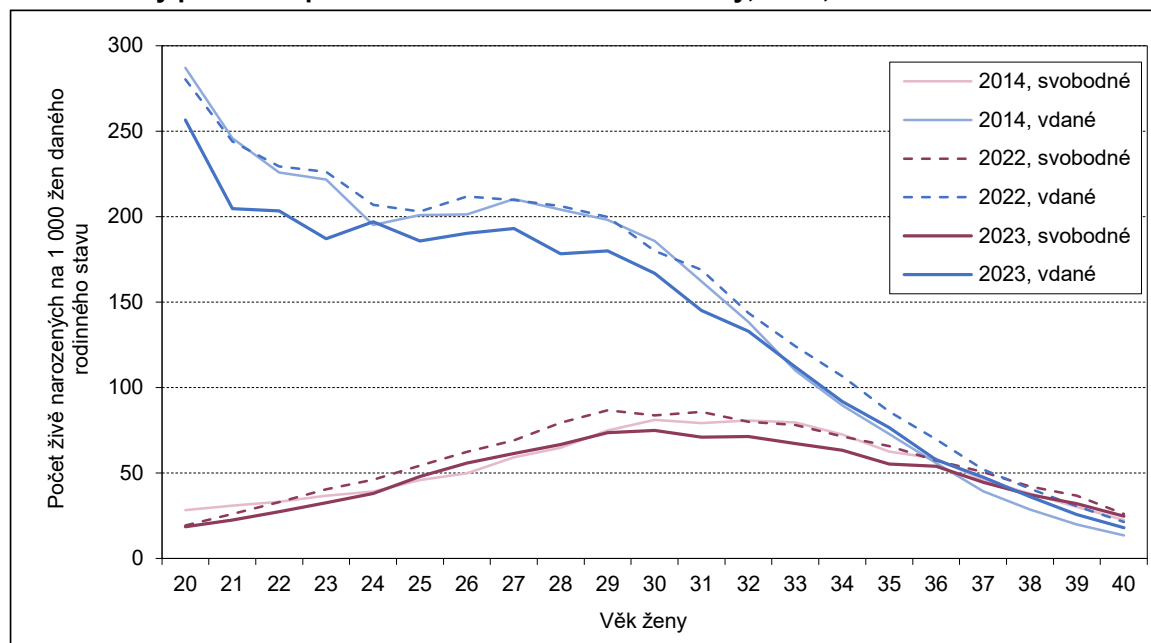
Plodnost žen podle rodinného stavu

Profil věkově specifických měr plodnosti se tradičně liší také podle rodinného stavu ženy²⁷. Specifické míry plodnosti svobodných žen nejprve od nejmladších věků postupně rostou, maximálních hodnot dosahují ve věcích 29–32 let (v roce 2023 75 dětí na tisíc žen ve věku 30 let) a teprve poté mají s věkem klesající tendenci. U vdaných žen je typická vyšší intenzita plodnosti u mladších žen – do cca 20 let věku, neboť vstup do manželství (pokud k němu dojde) bývá v nízkém věku často spjat s těhotenstvím ženy²⁸. Kolem věku 25–29 let se míry plodnosti vdaných žen stabilizují na podobné úrovni, poté mají míry s rostoucím věkem opět klesající tendenci. Po 33. roku života se plodnost žen vdaných a svobodných sblíží a po 35. roce věku je již rozdíl v jejich intenzitě malý (obr. 4.8).

Srovnání měr plodnosti podle věku vdaných a nevdaných žen mezi roky 2014 a 2023 ukazuje, že změny v intenzitě plodnosti podle věku se u jednotlivých skupin matek odlišují. Snížení měr plodnosti mezi roky 2014 a 2023 se projevilo u vdaných žen mladších 33 let (ve věku 20–23 let o 10–17% a ve věku 25–28 o 4–13%), kdežto v případě svobodných u žen mladších 25 let a ve věku 29–38 let (o 2–15%). V ostatních věkových skupinách zůstala plodnost zachována nad úrovní z roku 2014. Meziročně se míry plodnosti snížily v roce 2023 u matek mladších 40 let nezávisle na tom, zda se jednalo o svobodné nebo vdané matky, přičemž kromě matek v nejmladším věku a starších 34 let zasáhl meziroční pokles svobodné matky úhrnem silněji (o 11–17 %) než vdané matky (o 7–14 %).

²⁷ Věkově specifické míry plodnosti podle rodinného stavu ženy byly vypočítány jako poměr živě narozených dětí ženám daného věku a rodinného stavu a středního stavu žen daného věku a rodinného stavu, přičemž střední stav žen odpovídal průměru z počátečního a koncového stavu žen v referenčním roce. Vzhledem k minoritnímu zastoupení rozvedených a ovdovělých žen na reprodukci je hodnocena pouze plodnost vdaných a svobodných.

²⁸ V důsledku nízkých počtů narozených dětí a vdaných žen v tomto věku však míry plodnosti výrazně kolísají.

Obr. 4.8 Míry plodnosti podle věku a rodinného stavu ženy, 2014, 2022 a 2023

Předmanželské koncepce

Předmanželské koncepce neboli podíl narozených v 1. pořadí do 8 měsíců po sňatku z celkového počtu narozených v 1. pořadí v nynějším manželství se v posledních deseti letech pohyboval mezi 20,2 % a 25,3 % (tab. 4.9). V letech 2014 až 2017 se do 8 měsíců po sňatku rodila zhruba čtvrtina dětí narozených v nynějším manželství v 1. pořadí. Poté se jejich podíl snižoval až do roku 2020, kdy mohl reagovat na protiepidemická opatření, která omezila konání větších společenských akcí včetně svateb. V následujících dvou letech se podíl postupně vrátil na předcovidovou úroveň (nejprve na 22,0 % v roce 2021 a poté na 23,8 % v roce 2022). V roce 2023 se úroveň předmanželských koncepcí snížila na 21,8 % (tj. 5 949 dětí z 27 238 dětí narozených v prvním pořadí v nynějším manželství).

Podíl předmanželských koncepcí se liší podle věku ženy. U nejmladších žen je podíl vyšší – u žen mladších 20 let v roce 2023 tvořil tři čtvrtiny z dětí živě narozených v 1. pořadí do 8 měsíců po sňatku. Druhý nejvyšší podíl se dlouhodobě vyskytuje ve věkové skupině 20–24 let (37,4 % v roce 2023). V posledním desetiletí s výjimkou let 2015, 2016 a 2020 byla zaznamenána nejnižší hodnota ve věkové skupině 30–34letých žen (18,0 % v roce 2023).

Tab. 4.9 Předmanželské koncepce (%) podle věku matky, 2014 a 2018–2023

Věk	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
-19	72,7	74,1	75,2	78,8	76,8	70,9	75,2
20-24	42,6	41,1	40,1	36,7	37,7	39,5	37,4
25-29	23,9	23,6	23,1	19,5	22,3	23,7	21,6
30-34	21,4	19,2	19,2	16,8	18,3	19,8	18,0
35-39	24,2	24,8	23,2	20,0	21,0	23,3	20,3
40-44	28,7	28,8	26,1	23,3	25,7	26,9	26,5
45+	29,0	24,6	24,3	16,3	25,3	23,6	20,0
Celkem	25,0	23,9	23,3	20,2	22,0	23,8	21,8

Nejvyšší dokončené vzdělání matky hraje také významnou roli v úrovni předmanželských koncepcí (tab. 4.10). Nejčastěji se děti prvního pořadí rodí do 8 měsíců po uzavření manželství ženám se základním vzděláním, a to téměř ve třetině vše

ch případů prvních dětí narozených vdaným ženám v nynějším manželství (30,9 % v roce 2023). S rostoucím vzděláním předmanželských koncepcí ubývá. V roce 2023 se vdaným ženám se středním vzděláním bez maturity narodilo do 8 měsíců po svatbě 27,7 % dětí prvního pořadí, ženám se středním vzděláním s maturitou téměř čtvrtina (23,8 %) a 18,4 % dětí prvního pořadí ženám s vysokoškolským vzděláním.

Tab. 4.10 Předmanželské koncepce (%) podle vzdělání matky, 2014 a 2018–2023

	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ZŠ	32,1	33,2	32,9	28,1	31,6	32,6	30,9
SŠ bez maturity	29,3	31,4	28,6	25,7	26,9	30,2	27,7
SŠ s maturitou	27,1	26,0	25,9	21,6	24,0	26,7	23,8
VŠ	21,5	20,2	19,7	17,2	18,9	19,8	18,4

Meziporodní intervaly²⁹

Průměrná doba mezi prvním a druhým porodem živě narozeného dítěte se v průběhu posledních deseti let snížila ze 4,5 let v roce 2014 na 4,1 let v období 2019–2023. Nejčastější byl mezi 1. a 2. porodem dvouletý interval, jehož podíl vzrostl z 28,9 % v roce 2014 na 33,5 % v roce 2023, tedy na více než jednu třetinu (tab. 4.11). Jednalo se o nejvyšší dosažený podíl za posledních deset let. Druhým (také v celém desetiletí) nejčetnějším intervalem byl tříletý, v kterém se rodila v posledních třech letech přes jednu čtvrtinu dětí druhého pořadí. Na dalším místě tohoto třídění se jednalo o druhorozené děti narozené pouze s ročním odstupem od prvního, v roce 2023 jich bylo celkem 13,2 %. Podíl dětí narozených v dvouletém a tříletém intervalu mezi roky 2014 a 2023 posílil, u ostatních oslabil. Do uplynutí čtyř let (v délce 0–3 dokončené roky) od prvního živě narozeného dítěte se v roce 2023 narodilo přes dvě třetiny dětí druhého pořadí.

Tab. 4.11 Meziporodní intervaly, 2014 a 2018–2023

Meziporodní interval (dokončené roky)	Interval mezi 1. a 2. porodem (%)							Interval mezi 2. a 3. porodem (%)						
	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
0	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,6	0,5	0,5	0,7	0,5	0,7	0,6
1	13,9	15,1	15,0	14,5	14,0	13,9	13,2	12,9	12,7	12,6	12,9	12,2	12,3	13,0
2	28,9	33,2	32,9	32,3	32,5	32,8	33,5	17,8	19,8	19,9	19,9	20,5	20,5	20,7
3	18,3	17,8	18,7	19,9	21,1	20,9	20,9	14,4	13,5	14,6	15,5	15,9	16,5	15,5
4	9,8	8,5	9,0	9,4	9,8	9,3	9,2	9,0	9,4	9,6	10,1	10,6	9,9	9,9
5	7,7	6,2	6,2	6,4	6,3	6,3	6,3	8,1	8,3	7,8	7,8	8,3	8,0	8,4
6	5,7	4,6	4,6	4,5	4,3	4,5	4,3	7,2	7,1	7,0	6,9	7,0	6,9	7,1
7	3,9	3,5	3,3	3,3	3,0	3,1	3,1	5,7	5,9	6,1	5,6	5,6	5,3	5,4
8	2,5	2,8	2,4	2,2	2,1	2,2	2,3	5,2	5,4	5,1	4,5	4,6	4,4	4,7
9	1,8	2,0	1,9	1,7	1,6	1,7	1,6	3,9	4,0	4,3	3,5	3,4	3,6	3,0
0–4	71,3	74,9	76,0	76,4	77,6	77,2	77,2	54,7	55,9	57,3	59,1	59,8	59,9	59,6
5–9	21,7	19,2	18,4	18,1	17,2	17,8	17,6	30,1	30,7	30,3	28,3	28,8	28,3	28,6
10–14	5,0	4,5	4,4	4,2	4,0	3,9	4,1	11,2	10,3	9,8	10,1	8,9	9,5	9,4
15–19	1,6	1,1	1,0	1,0	0,9	0,9	1,0	3,4	2,6	2,1	2,1	2,2	2,0	2,0
20+	0,4	0,3	0,2	0,4	0,2	0,2	0,2	0,6	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3
Průměrná délka (roky)	4,5	4,2	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	5,8	5,6	5,5	5,4	5,3	5,3	5,3

Pozn.: Výpočet z absolutních počtů živě narozených z jednočetných porodů

²⁹ Pro zjednodušení výpočtu počítáno pouze z jednočetných porodů.

Průměrný počet let uplynulých mezi druhým a třetím porodem se snížil z 5,8 let v roce 2014 na 5,3 let v roce 2023. Interval mezi druhým a třetím porodem není tolik koncentrovaný do prvních čtyř let od porodu (méně než polovina v roce 2023) oproti odstupům mezi prvním a druhým dítětem. Podstatný podíl zastává i 5–9letý porodní interval, ve kterém se v posledním desetiletí se narodilo 28,3–33,0 % třetirozených dětí. Mezi roky 2014 a 2023 poklesl podíl dětí narozených s 5letým a vyšším intervalem o necelých 5 p.b.. Obdobně jako v případě meziporodních intervalů mezi prvním a druhým porodem, tak i mezi druhým a třetím uběhly nejčastěji dva roky (tab. 4.11). Zastoupení tohoto intervalu vzrostlo ze 17,8 % v roce 2014 na 20,7 % o deset let později.

Narození rodičům s migračním původem

Podíl živě narozených dětí s jiným než českým státním občanstvím³⁰ na všech živě narozených vrostl mezi roky 2014 a 2023 z 3,2 % na 8,3 % (tab. 4.12), tj. o 5,1 p. b. Z toho jen za poslední dva roky byl zaznamenán růst o 3,8 p. b., který jde za dětmi s ukrajinským státním občanstvím, jejichž počet se zvýšil zejména v důsledku nárůstu rodiček přicházejících v migrační vlně z válkou zasažené Ukrajiny. Z celkového počtu živě narozených dětí s cizím státním občanstvím se v roce 2023 nejčastěji jednalo právě o děti s ukrajinským státním občanstvím, kterých bylo 4 308 a tvořily více než polovinu těchto dětí. Na druhém místě se s velkým odstupem umístily děti se slovenským státním občanstvím (931, tj. 12,3 %) a třetím nejčastějším cizím státním občanstvím narozených obyvatel Česka bylo občanství vietnamské (688, tzn. 9,1 %). Pořadí jednotlivých občanství se v posledních deseti letech proměňovalo. V letech 2014 a 2015 se po Češích narodilo nejvíce dětí s vietnamským občanstvím, v letech 2017–2019 se slovenským občanstvím³¹ a v letech 2016 a 2020–2022 s ukrajinským.

Tab. 4.12 Živě narození podle státního občanství*, 2014 a 2018–2023

	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Živě narození s cizím státním občanstvím	3 482	4 425	4 717	4 940	5 075	6 526	7 573
- podíl na úhrnu (%)	3,2	3,9	4,2	4,5	4,5	6,4	8,3
z toho státní občanství: Ukrajina	846	981	1 103	1 238	1 382	3 145	4 308
Slovensko	530	1 082	1 121	1 137	1 118	993	931
Vietnam	996	868	897	856	762	693	688
Rusko	204	254	270	277	290	216	242
Mongolsko	146	139	196	228	236	229	223

* Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2023.

Živě narozených dětí s rodinnou vazbou do zahraničí je však mnohem více. Zhruba o třetinu vyšší je například zastoupení živě narozených, jejichž matka/otec má jiné než české státní občanství (tab. 4.13). V roce 2023 bylo narozených s matkou-občankou cizího státu 10 550, resp. s otcem-občanem cizího státu 10 054, a tyto děti představovaly 11,6 %, resp. 11,0 % úhrnného počtu živě narozených. Také v případě tohoto podílu byl jeho trend v uplynulém desetiletí jednoznačně rostoucí; před deseti lety v roce 2014 bylo zastoupení matek s cizím státním občanstvím u živě narozených 5,6 %, v případě otců 6,0 %. V období 2014–2021 byly nejpočetnějšími rodičkami Slovenky, od roku 2022 převládly Ukrajinky (v roce 2023 4 817 živě narozených, tj. 45,7 % z matek-cizinek). Třetí nejpočetnější skupinu matek s cizím státním občanstvím představovaly po celé minulé desetiletí Vietnamky.

Stejná občanství na prvních třech místech dominovala i u otců – na prvním místě v letech 2014–2021 šlo také o Slováky, od roku 2022 je vystřídali Ukrajinci (v roce 2023 3 766 živě narozených, tj. 37,5 % z otců-cizinců), kteří byli v letech 2014 a 2015 na třetím místě a v letech 2016–2021 na místě druhém. Třetí nejpočetnější skupinu otců-cizinců představovali od roku 2016 Vietnamci, kteří byli na počátku uplynulé

³⁰ Státní občanství dítěte se na statistickém hlášení přímo nesleduje, je odvozováno od občanství rodičů. Cizí státní občanství ČSÚ udává pouze u dětí, u nichž ani jeden z rodičů neměl v době narození dítěte státní občanství ČR.

³¹ Výrazně vyšší počty narozených dětí slovenského státního občanství od roku 2017 jsou z velké části důsledkem zavedení kontroly adresy pobytu s využitím administrativních datových zdrojů.

dekády (v letech 2014–2015) na druhém místě. Oproti pořadí u matek, kde se na čtvrtém místě umísťují Rusky, jde u otců od roku 2018 o muže s rumunským občanstvím. Státní občanství, která se v posledních deseti letech umístila na pátém pořadí, jsou jak u mužů, tak u žen poměrně proměnlivá vzhledem k nízkým počtům.

Tab. 4.13 Živě narození s cizím státním občanstvím matky/otce*, 2014, 2018 a 2023

	Matka s cizím státním občanstvím			Otec s cizím státním občanstvím ¹⁾		
	2014	2018	2023	2014	2018	2023
Živě narození	6 152	7 263	10 550	6 579	7 719	10 054
- podíl na úhrnu (%)	5,6	6,4	11,6	6,0	6,8	11,0
z toho stát narození: Ukrajina	1 154	1 297	4 817	785	943	3 766
Slovensko	2 109	2 799	2 472	1 850	2 679	2 220
Vietnam	1 044	923	775	894	850	701
Rusko	341	433	423	191	236	202
Mongolsko	157	144	230	124	127	206
Rumunsko	108	193	168	144	279	298

* Výběr a řazení občanství podle četnosti matek v roce 2023.

Další možnou charakteristikou migračního původu dítěte je údaj o státu narození³² matky, resp. otce. Zastoupení živě narozených dětí matek, resp. otcům narozeným v cizině se mezi roky 2014 a 2023 zvýšilo z 6,3 % na 12,8 %, resp. z 6,8 % na 12,2 % (tab. 4.14), v absolutním pohledu jejich počet vzrostl z 6 975 na 11 709, resp. z 7 472 na 11 117. Největší skupinu matek narozených mimo Česko v roce 2023 tvořily ženy narozené na Ukrajině, kterých bylo 5 113 (43,7 %), následovaly ženy narozené na Slovensku (2 838; 24,2 %) a ženy narozené ve Vietnamu (870, 7,4 %). Pro otce platilo stejné pořadí států narození jako u žen. Na otce narozené na Ukrajině připadalo 36,2 % (4 024) dětí z dětí s otci narozenými mimo Česko, na muže narozené na Slovensku 23,2 % (2 576) a na otce narozené ve Vietnamu 7,0 % (782). Pořadí států narození na prvních třech místech matek a otců si neodpovídalo v minulém desetiletí pouze v letech 2014–2015 a 2022. U žen v letech 2014–2021 bylo pořadí zemí stabilní – první Slovensko, pak Ukrajina a Vietnam. U mužů v letech 2014–2015 bylo obrácené pořadí druhého a třetího místa oproti ženám a v roce 2021 ještě přetrvávalo pořadí první Slovensko, pak Ukrajina a Vietnam.

Tab. 4.14 Živě narození s cizím státem narození matky/otce*, 2014, 2018 a 2023

	Matka s cizím státem narození			Otec s cizím státem narození ¹⁾		
	2014	2018	2023	2014	2018	2023
Živě narození	6 975	8 530	11 709	7 472	8 974	11 117
- podíl na úhrnu (%)	6,3	7,5	12,8	6,8	7,9	12,2
z toho stát narození: Ukrajina	1 245	1 541	5 113	831	1 132	4 024
Slovensko	2 624	3 367	2 838	2 433	3 339	2 576
Vietnam	1 065	1 003	870	917	908	782
Rusko	377	530	559	219	293	322
Mongolsko	158	154	245	123	127	212
Moldavsko	103	160	186	114	153	216

* Výběr a řazení států narození podle četnosti matek v roce 2023.

¹⁾ U dětí narozených mimo manželství nejsou údaje o otci povinné. V roce 2013 nebyly zjištěny u 8,8 tisíc dětí, v roce 2017 u 8,2 tisíc a v roce 2022 u 6,7 tisíc živě narozených.

Obrázek 4.9 ukazuje, že děti s matkou s cizím státním občanstvím/se státem narození mimo Česko je více než dětí s odvozeným cizím státním občanstvím. Děti matek narozených na Slovensku tak měly výrazně

³² Tento přístup rozšiřuje pohled o ty cizince-rodíče, kteří pobývají na našem území již delší čas a získali české státní občanství, a o občany s českým státním občanstvím, kteří ho mají po celý svůj život, ale narodili se v cizině.

častěji české státní občanství od jednoho nebo obou rodičů než děti matek narozených na Ukrajině a Vietnamu.

Obr. 4.9 Živě narození s vazbou na Slovensko, Ukrajinu či Vietnam, 2014–2023

